COĞRAFYA Sınıf-12

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU ÜLKELERİN FARKLI GELİŞMİŞLİKLERİNİN NEDENLERİ, GELİŞMİŞLİK ÖLÇÜTLERİ

Gelişmişlik seviyesinin belirlenmesinde genellikle ülkelerin ekonomik özellikleri değerlendirilir. Birleşmiş Milletlerin yaptığı sınıflamaya göre gelişmişlik seviyesi için temel ölçüt kişi başına düşen millî gelirdir.

Buna göre kişi başına düşen millî gelirin 1.000 ile 10.000 dolar arasında olduğu ülkeler gelişmekte olan ülkeler; 10.000 doların üzerinde olduğu ülkeler ise gelişmiş ülkeler olarak belirlenmiştir. Gelişmiş ülkeler kalkınma hamlelerini büyük ölçüde tamamlamış oldukları için ekonomik büyüme oranları düşüktür. Günümüzde dünyanın azımsanmayacak bir kısmını ise gelişmekte olan ülkeler oluşturur. Gelişmekte olan ülkeler dünya ortalamasının üzerinde büyüme oranlarına sahiptir. Ancak gelişmekte olan ülkelerin ekonomik hacimleri nispeten küçük olduğu için mevcut büyüme oranlarıyla gelişmiş ülkeleri yakalayamamaktadır.

Ülkelerin ekonomik özelliklerinin farklı olması üzerinde hem doğal ortam şartları hem de beşeri faktörler etkili olmaktadır.

1. DOĞAL ORTAM ŞARTLARI

Doğal ortam özellikleri, ülkelerin gelişmişlik seviyesi üzerinde etkilidir. Dağlık alanların çokluğu, çöller ve buzullar gibi sınırlayıcı doğal faktörler bazı ülkelerin hatta bir ülke içindeki iki farklı bölgenin gelişmişlik seviyesinde farklılık oluşturabilir. Yer şekillerinin dağlık ve engebeli olduğu ülkelerde ulaşım, tarım ve sanayi gibi ekonomik faaliyetler olumsuz yönde etkilenir. Bu özelliklere sahip yerlerde yol yapım ve ulaşım maliyetleri fazladır. İklim şartlarının ılıman olması ekonomik faaliyetleri olumlu yönde etkiler. Tarımsal faaliyetler sıcaklık ve yağış koşullarının uygun olduğu ülkelerde daha fazla ekonomik kazanç sağlar.

Su kaynaklarının yeterli olması ülkelerin tarım, sanayi gibi ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirmesine olanak tanır. Tarımda sulama ihtiyacı tatlı su kaynakları ile karşılanır. Deniz ve okyanuslara kıyısı olan ülkeler veya ada ülkeleri ulaşımda limanlardan yaralanarak ve deniz turizmi gibi olanakları kullanarak ekonomik gelişme gösterir.

2. BEŞERÎ FAKTÖRLER

Ülkelerin farklı gelişmişlik özelliklerine sahip olmasında; doğal kaynakların kullanımı, sermaye, eğitim, teknoloji ve nitelikli iş gücünün varlığı gibi unsurlar önemli bir yere sahiptir. Beşerî faktörler açısından elverişli olanaklara sahip ülkeler gelişmişlik seviyesinin yüksek olduğu ülkelerdir. İngiltere, Almanya, Japonya ve Norveç gibi ülkelerde eğitim seviyesinin yüksek olması, sağlık hizmetlerinin kaliteli olması, enerji ve ulaşım gibi altyapı yatırımlarının yeterliliği, nitelikli iş gücünün varlığı bu ülkelerin gelişmesi üzerinde belirleyici olmuştur. Bu özelliklere sahip ülkelerde kişi başına düşen millî gelir ve yaşam standardı yüksektir. Ülkelerin ekonomik yatırımları yapabilmesi için sermayeye ihtiyacı vardır. Ham madde kaynaklarını işletme veya dışarıdan temin etmek, ulaşım altyapısını güçlendirmek, sanayi tesisleri kurabilmek için sermaye kullanılır. Üretilen mal ve hizmetlerin kazanca dönüştürülmesi ve ülkelerin kalkınması pazar olarak adlandırılan tüketim merkezlerinin kullanılması ile gerçekleşir.

Günümüzde bazı ülkeler bilim ve teknolojik gelişmeler sayesinde doğal ortam şartlarının olumsuz etkisini azaltarak ekonomik gelişme göstermiştir.

ÜLKELERİN GELİŞMİŞLİK ÖLÇÜTLERİ

Gayrisafi Millî Hasıla

Bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin toplam değeri gayrisafi millî hasıladır (GSMH). GSMH, ülkelerin refah seviyesinin belirlenmesinde önemli bir ölçüttür. GSMH, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri ayırt etmek için yeterli bir ölçme aracı değildir. Bir ülkenin okuryazarlık, özgürlük, güvenlik, beslenme gibi alanlarındaki durumu da gelişmişliğin belirlenmesinde etkilidir.

İnsani Gelişme Endeksi

Gelişmişliğin yalnızca ekonomik göstergelere göre ölçüldüğü yaklaşımlara alternatif olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 1990 yılından bu yana her yıl İnsani Gelişme Endeksi Raporu yayımlamaktadır. İnsani Gelişme Endeksi'nde gelir düzeyinin yanında sağlık ve bilgi de temel kıstas olarak görülür. Bu üç kıstasın bir ülkede yeterli derecede bulunması gelişmişlik için bir anahtardır. İnsani Gelişme Endeksi; dünya üzerinde eğitim, sağlık, bireysel özgürlük, yeterli beslenme, güvenlik, gelir düzeyi, okuryazarlık oranı gibi konularda evrensel bir gelişimi hedefler.

SORULAR

1. **Aşağıdakilerden hangisi ülkelerin gelişmişliğini etkileyen doğal unsurlar arasında gösterilemez?**

A) Su kaynakları
B) İklim
C) İş gücü
D) Yer şekilleri
E) Toprak özellikleri

Cevap: C

2. **Aşağıda verilenlerden hangisi Gayrisafi Millî Hasılası ve İnsani Gelişme Endeksi yüksek ülkelerin genel özellikleri arasında gösterilebilir?**

A) Ekonomik faaliyetler üzerinde doğal çevre şartlarının etkisi çok fazladır.
B) Temel ihtiyaçların karşılanmasında güçlükler çekilir.
C) Kır nüfus oranı, kent nüfus oranından daha fazladır.
D) Sağlık hizmetlerinin karşılanmasında güçlükler yaşanır.
E) Kişi başına düşen enerji tüketimi fazladır.

Cevap: E

3. **Aşağıdakilerden hangisi ülkelerin ekonomilerini etkileyen beşeri faktörler arasında gösterilemez?**

A) İş gücü
B) Sermaye
C) Temel ihtiyaçlar
D) İklim koşulları
E) Teknolojik gelişmeler

Cevap: D